KOMISIA EURÓPSKYCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 10.5.2006
KOM(2006) 208 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

USKUTOČŇOVANIE PROGRAMU MODERNIZÁCIE UNIVERZÍT: VZDELÁVANIE, VÝSKUM A INOVÁCIE

OZNÁMENIE KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU [1]

USKUTOČŇOVANIE PROGRAMU MODERNIZÁCIE UNIVERZÍT: VZDELÁVANIE, VÝSKUM A INOVÁCIE

Úvod

Modernizácia európskych univerzít[2] vrátane ich úloh vzdelávania, výskumu a inovácií, ktoré sú navzájom prepojené, bola uznaná nielen za základnú podmienku úspechu Lisabonskej stratégie v širšom zmysle, ale aj ako súčasť všeobecnejšieho zamerania sa na stále viac globálnu a znalostnú ekonomiku. V programe zmeny boli identifikované[3] kľúčové prvky, ktoré podporila aj Európska rada na neformálnom stretnutí v októbri 2005 v Hampton Court. Výskum a vývoj a univerzity boli uznané za základ európskej konkurencieschopnosti. Na jarnom zasadaní Európskej rady (2006) sa dohodlo na intenzívnejšej činnosti na európskej úrovni pri presadzovaní tohto programu, ktorý by mal byť implementovaný do konca roku 2007 v kontexte obnoveného partnerstva pre rast a zamestnanosť[4], na univerzitách a vo výskume. V národných reformných programoch vychádzajúcich z Integrovaných usmernení pre rast a zamestnanosť[5] sa členské štáty k týmto témam vyjadrujú vo všeobecnosti, ale máloktoré ich pokladajú za národné priority. Tieto zmeny sú však nevyhnutné na vytvorenie vlastnej stratégie Európy, aby nemusela kopírovať žiadny „dovezený“ vzor. Sú rovnako nevyhnutné na účely **posilnenia spoločenských úloh** univerzít v kultúrne a lingvisticky diverzifikovanej Európe.

V tomto smere sa význam európskeho rámca, spolu s miestnym, regionálnym a národným aspektom univerzít, stále zvyšuje. Európska dimenzia poskytuje potenciálny prínos vo forme veľkoplošného opatrenia, väčšej rozmanitosti a intelektuálneho bohatstva zdrojov, a tiež príležitosti na spoluprácu a hospodársku súťaž medzi jednotlivými inštitúciami.

V tejto súvislosti Komisia už navrhla zriadenie Európskeho technologického inštitútu (ETI), ktoré Európska rada na jarnom zasadnutí (2006)[6] privítala ako novú iniciatívu osobitne zameranú na riešenie týchto výziev. Inštitút môže prispieť k zvýšeniu európskej kapacity v oblasti vedeckého vzdelávania, výskumu a inovácií, pričom bude vzorom inovácie s cieľom inšpirovať a motivovať existujúce univerzity k zmenám, najmä podporou multidisciplinarity a rozvoja silných partnerstiev s hospodárskymi subjektmi, čo zabezpečí jeho relevantnosť. Prirodzene samotný ETI nemôže byť jediným riešením v úsilí modernizovať európske univerzity.

---

1 Komisia vyjadruje vďaku za príspevky všetkých odborníkov, s ktorými konzultovala a ktorí poskytli pripomienky a návrhy počas prípravy tohto dokumentu.

2 V tomto dokumente „univerzity” znamenajú všetky inštitúcie vyššieho vzdelávania, bez ohľadu na ich meno a postavenie v členských štátoch.

3 „Mobilizácia vzdelanosti v Európe: umožniť univerzitám, aby v plnej miere prispievali k Lisabonskej stratégii“, KOM(2005) 152 z 20. apríla 2005 a rezolúcia Rady z 15. novembra 2005. Budovanie inovačnej Európy, skupina odborníkov, ktorej predsedal p. Aho, Európska komisia, január 2006.

4 Závery 1 777/06 zo 24. marca 2006.

5 KOM (2005) 141 konečné znenie, 12.4.2005.

6 KOM (2006) 77 konečné znenie, 22.2.2006.

Toto oznámenie vyplýva z dialógu[7], ktorý Európska komisia iniciovala za posledné roky s členskými štátmi a akademickými a vedeckými komunitami. O jeho obsahu sa diskutovalo s viacerými odborníkmi (pozri prílohu 2), ktorí Komisii poskytli ich osobné názory.

BUDÚCE VÝZVY...

Európske univerzity s počtom 4 000 inštitúcií, viac než 17 miliónov študentov a 1,5 milióna zamestnancov, z ktorých 435 000 sú výskumní pracovníci[8], **predstavujú obrovský potenciál**, tento sa však nevyužíva efektívne a v plnej miere v úsilí Európy dosiahnuť väčší rast a zamestnanosť.

Členské štáty pripisujú svojim univerzitám veľký význam a mnohé sa pokúsili o ich „udržanie" na vnútroštátnej úrovni prostredníctvom podrobných pravidiel týkajúcich sa ich organizácie, kontroly a mikromanažmentu. V konečnom dôsledku však zaviedli neprijateľný stupeň ich uniformity.

Tento tlak na uniformitu viedol vo všeobecnosti k dobrému priemernému výkonu, ale zvýšil fragmentáciu sektora na väčšinou malé vnútroštátne systémy alebo podsystémy. Tieto neumožňujú dobrú spoluprácu na vnútroštátnej, a už vôbec nie na európskej alebo medzinárodnej, úrovni a ukladajú podmienky, ktoré bránia univerzitám v diverzifikácii a zameraní sa na kvalitu.

Okrem toho väčšina univerzít má tendenciu ponúkať štúdium rovnakých študijných odborov rovnakej skupine akademicky najkvalifikovanejších mladých študentov a neposkytujú iné druhy štúdia pre iné skupiny študentov napr. nediplomové rekvalifikačné kurzy pre dospelých alebo prípravné kurzy pre študentov, ktorí neprešli tradičnou prípravou na vysokú školu. Toto nielenže sťažilo prístup pre znevýhodnené sociálne skupiny a bránilo vyššej miere zápisu, ale spomalilo aj inováciu osnov a vzdelávacích metód (napr. pokiaľ ide o podnikanie[9]), brzdilo v poskytovaní príležitostí na odbornú prípravu/rekvalifikáciu s cieľom zvýšiť úroveň kvalifikácie a zručností zamestnancov a viedlo k pretrvávajúcemu nesúladu medzi kvalifikáciami absolventov a potrebami trhu práce. Nezamestnanosť absolventov v mnohých členských štátoch je neprijateľne vysoká.

Navyše administratívne predpisy stále brzdia akademickú mobilitu na účely štúdia, výskumu, odbornej prípravy alebo práce v inej krajine. Postupy uznávania kvalifikácií na akademické účely v tom lepšom prípade trvajú príliš dlho, v tom horšom, odmietnutie uznania a obmedzená prenosnosť národných štipendií/pôžičiek alebo dôchodkových práv bránia študentom, výskumným pracovníkom a akademickým pracovníkom v plnej miere využívať príležitosti v iných členských štátoch.

Univerzity musia tiež akceptovať, že výskum už neznamená izolovanú činnosť, a že dôraz sa už nekladie na individuálnych výskumných pracovníkov, ale na tímy a globálne siete výskumu. Vedecké problémy často presahujú rámec tradičných štruktúr delenia odborov: najnovší výskum sa stále častejšie uskutočňuje na rozhraní medzi akademickými odbormi

---

7 Oznámenie „Úloha univerzít v Európe vzdelanosti" KOM(2003) 58, konferencia v Liége (2004) a správa Fóra pre univerzitný výskum „Európske univerzity: posilnenie výskumnej základne Európy".

8 Štatistické údaje, ktoré sú podkladom analýzy v tomto oddiele, sa nachádzajú v prílohe 2. Zdroj údajov: Eurostat

9 Pozri oznámenie Komisie z 13. februára 2006 „Podpora podnikateľských paradigiem prostredníctvom vzdelávania a učenia".

alebo v rámci multidisciplinarity. Prostredie výskumu na univerzitách sa stalo viac konkurenčným a globalizovaným a vyžaduje si zvýšenú interakciu.

V tomto kontexte však veľa európskych univerzít stále podceňuje potenciálny prínos výmeny poznatkov s hospodárskym sektorom a spoločnosťou, zatiaľ čo priemysel nevybudoval dostatočnú absorpčnú kapacitu na využitie potenciálu univerzitného výskumu. V dôsledku toho je vzájomná výmena skúseností s obchodnou komunitou a so širšou spoločnosťou stále ťažká. Táto nedostatočná otvorenosť obchodnej komunite sa odráža aj v rozhodnutiach držiteľov doktorátov v súvislosti s ich kariérou, ktorí ju celú strávia buď v akademickom kruhu alebo v priemysle, nie ako podnikatelia.

Tieto štrukturálne a kultúrne problémy ešte zhoršuje obrovský dvojaký deficit financovania, čo má vplyv na vzdelávací, ako aj výskumný sektor univerzít. Aj keď došlo k vítanému nárastu zápisu študentov na vysoké školy, neodrazilo sa to v náraste vo verejnom financovaní a univerzity v Európe neboli schopné uhradiť rozdiel zo súkromných zdrojov. Priemerný rozdiel v zdrojoch na aktivity v oblasti výskumu a na vzdelávacie aktivity je v porovnaní s ich kolegami v Spojených štátoch okolo 10 000 EUR na študenta za rok[10]. Zároveň sa vysokokvalitné vzdelávanie a výskum stávajú finančne náročnejšími a vzhľadom na obmedzené verejné financovanie verejné orgány ukladajú čoraz prísnejšie podmienky na podporu univerzitného výskumu. V budúcnosti sa zdá byť pravdepodobné, že väčšina zdrojov potrebných na pokrytie rozdielu vo financovaní bude musieť pochádzať z neverejných zdrojov.

Európske univerzity v súčasnosti jednoducho **nie sú schopné naplniť svoj potenciál v niekoľkých dôležitých aspektoch**. V dôsledku toho zaostávajú v rastúcej medzinárodnej konkurencii, čo sa týka talentovaných akademických pracovníkov a študentov, a strácajú príležitosť zúčastňovať sa na rýchlo sa meniacich výskumných programoch a dosahovať kritické množstvo, excelentnosť a pružnosť potrebné na úspech. Tieto nedostatky zhoršuje kombinácia nadmernej verejnej kontroly a nedostatočného financovania.

Európa potrebuje univerzity **schopné stavať na vlastných silných stránkach a rozlišovať medzi svojimi aktivitami na základe týchto silných stránok**. Aj keď všetky inštitúcie zdieľajú určité spoločné hodnoty a úlohy, nie všetky potrebujú rovnakú rovnováhu medzi vzdelávaním a výskumom, rovnaký prístup k výskumu a odbornej príprave na výskum alebo rovnakú kombináciu služieb a akademických odborov. Výskum by mal zostať zásadnou úlohou týchto systémov ako takých, ale nie nevyhnutne pre všetky inštitúcie. Toto by umožnilo vytvorenie členitého systému pozostávajúceho z medzinárodne uznávaných výskumných inštitúcií, sietí špičkových národných a regionálnych univerzít a vysokých škôl, ktoré poskytujú aj krátkodobejšie technické vzdelanie. Takýto systém by zmobilizoval významné množstvo poznatkov, talentu a energie v rámci univerzít a opodstatnil by (a mohol by generovať) zvýšené investície potrebné na to, aby bol porovnateľný s tými najlepšími na svete.

---

[10] Pracovný dokument útvarov Komisie priložený k oznámeniu „Mobilizácia vzdelanosti v Európe“, odsek 42.

...A POTREBNÉ ZMENY

Ak majú členské štáty všetko toto dosiahnuť, musia vytvoriť potrebné podmienky, aby umožnili univerzitám zlepšiť ich výkon, zmodernizovať sa a stať sa konkurencieschopnými, skrátka stať sa vedúcou silou v ich vlastnej obnove a plniť svoju úlohu v budovaní znalostnej spoločnosti, ktorú predpokladá Lisabonská stratégia. Z diskusie na európskej úrovni vyplýva narastajúca ochota modernizovať systémy a vo všeobecnosti pozitívny postoj k ďalej načrtnutému programu. Konať by mali hlavne členské štáty a univerzity. Na základe diskusií, a vzhľadom na európske osobitosti, Komisia navrhuje ako kľúčové v snahe uspieť tieto zmeny:

1. PRELOMENIE BARIÉR OBKLOPUJÚCICH UNIVERZITY V EURÓPE

Geografická a medzisektorová mobilita sa musí podstatne zvýšiť. Podiel absolventov, ktorí absolvovali aspoň jeden trimester alebo semester v zahraničí alebo získali skúsenosť v priemysle, by sa mal minimálne zdvojnásobiť. Ešte viac to platí pre výskumných pracovníkov.

Všetky formy mobility by mali byť jednoznačne hodnotené ako faktor, ktorý obohacuje štúdium na každej úrovni (vrátane odbornej prípravy na výskum na doktorandskej úrovni) a tiež ako pozitívny faktor v rámci postupu v kariére výskumných pracovníkov a zamestnancov univerzít.

Vnútroštátne štipendiá/pôžičky by mali byť v rámci EÚ v plnej miere prenosné. Na zvýšenie mobility zamestnancov a výskumných pracovníkov, a teda aj inovácií, je potrebná úplná prenosnosť dôchodkových práv spolu s odstránením prekážok v oblasti profesionálnej, medzinárodnej alebo medzisektorovej mobility.

Práca v rámci bolonského procesu prináša zbližovanie štruktúr a dĺžky diplomových študijných odborov; toto však samo osebe nevytvorí podmienky na zvýšenú mobilitu medzi univerzitami. Všetky krajiny EÚ **by mali vyvinúť výrazné úsilie o naplnenie podstatnej časti bolonských reforiem do roku 2010**: porovnateľné kvalifikácie (úvodné, bakalárske, magisterské, doktorandské); pružné, zmodernizované osnovy na všetkých úrovniach, ktoré zodpovedajú potrebám trhu práce; a dôveryhodné systémy zabezpečenia kvality. To si vyžaduje cielené stimuly zo strany zodpovedných vnútroštátnych orgánov, aby sa zabezpečilo riadne plnenie reforiem a nie len povrchné dodržiavanie noriem. Osnovy v špecifických odboroch alebo profesiách by sa mali zrevidovať, pričom by sa malo vychádzať z osvedčenej praxe a porovnania na európskej úrovni.

Nedávno prijatá smernica o uznávaní odborných kvalifikácií[11] zjednodušila a urýchlila uznávanie kvalifikácií na odbornú prax za hranicami jednotlivých štátov. Mali by byť revidované postupy uznávania vysokoškolského vzdelania, aby sa zabezpečili rýchlejšie a predvídateľnejšie výsledky (najmä prostredníctvom uverejnenia politiky uznávania na jednotlivých univerzitách): rovnako ako pri uznávaní odbornej kvalifikácie, Komisia navrhuje, aby **žiadny žiadateľ nečakal na rozhodnutie o uznaní vysokoškolského vzdelania dlhšie ako štyri mesiace**.

---

[11] Smernica 2005/36/ES prijatá 7. septembra 2005; bude implementovaná od októbra 2007.

2. ZABEZPEČENIE SKUTOČNEJ AUTONÓMIE A ZODPOVEDNOSTI PRE UNIVERZITY

Univerzity nebudú reagovať na zmenu alebo nezačnú inovovať, ak im nebude poskytnutá skutočná autonómia a zodpovednosť. Členské štáty by mali univerzitný sektor usmerňovať prostredníctvom rámca všeobecných pravidiel, cieľov politiky, mechanizmov financovania a stimulov na vzdelávacie, výskumné a inovačné aktivity. Ako výmenu za oslobodenie od prílišnej regulácie a mikromanažmentu by univerzity mali prijať úplnú *inštitucionálnu* zodpovednosť za svoje výsledky voči spoločnosti ako celku.

To si vyžaduje **nové systémy vnútorného riadenia** založené na strategických prioritách a profesionálnom riadení ľudských zdrojov, investícií a administratívnych postupov. Rovnako si to vyžaduje, aby univerzity **prekonali svoju fragmentáciu** na fakulty, katedry, laboratóriá a administratívne jednotky a aby zameriavali spoločné úsilie na inštitucionálne priority v oblasti výskumu, vzdelávania a služieb. Členské štáty by mali budovať a oceňovať riadiace a vedúce kapacity v rámci univerzít. Dalo by sa to urobiť prostredníctvom zriadenia vnútroštátnych orgánov zameraných na odbornú prípravu na riadenie a vedenie univerzít, ktoré by sa mohli riadiť skúsenosťami už existujúcich orgánov.

3. POSKYTOVANIE STIMULOV PRE ŠTRUKTÚROVANÉ PARTNERSTVÁ S OBCHODNOU KOMUNITOU

Zatiaľ čo sa musí zachovať verejné poslanie a celková sociálna a kultúrna oblasť zodpovednosti európskych univerzít, mali by sa čoraz viac stávať dôležitými aktérmi v hospodárstve, schopnými lepšie a rýchlejšie reagovať na požiadavky trhu a budovať partnerstvá, ktoré využívajú vedeckotechnické poznatky. To znamená **uznať, že ich vzťah s obchodnou komunitou má strategický význam** a je súčasťou ich záväzku slúžiť verejnému záujmu.

Štruktúrované partnerstvá s obchodnou komunitou (vrátane MSP) predstavujú pre univerzity príležitosť zlepšiť výmenu výsledkov výskumu, práv duševného vlastníctva, patentov a licencií (napríklad prostredníctvom zakladania podnikov v areáloch vysokých škôl alebo zakladaním vedeckých parkov). Môžu tiež zvýšiť relevantnosť študijných odborov prostredníctvom umiestňovania študentov a výskumných pracovníkov v podnikoch a zlepšiť kariérne výhliadky výskumných pracovníkov vo všetkých fázach ich kariéry, a to pomocou doplnenia ich vedeckej expertízy o podnikateľské zručnosti. Kontakty s obchodnou komunitou môžu priniesť dodatočné financie napríklad na rozšírenie výskumných kapacít alebo na poskytovanie rekvalifikačných kurzov a posilnia vplyv univerzitného výskumu na MSP a inovácie v regiónoch.

Na zabezpečenie týchto výhod bude väčšina univerzít potrebovať vonkajšiu podporu pri uskutočňovaní nevyhnutných organizačných zmien a pri formovaní podnikateľského ducha a riadiacich zručností. Môže sa to dosiahnuť vytvorením miestnych „skupín pre získavanie a prenos poznatkov" alebo prostredníctvom obchodných kontaktov, spoločného výskumu, alebo úradov na prenos poznatkov, ktoré by slúžili ako sprostredkovateľské orgány medzi miestnymi/regionálnymi hospodárskymi subjektmi. To tiež znamená, že rozvoj podnikateľských, riadiacich a inovačných zručností by sa mal stať integrálnou súčasťou vzdelávania absolventov, odbornej prípravy výskumných pracovníkov a stratégií celoživotného vzdelávania pre zamestnancov univerzít.

4. POSKYTOVANIE SPRÁVNEJ KOMBINÁCIE ZRUČNOSTTÍ A KVALIFIKÁCIE PRE TRH PRÁCE

Univerzity majú potenciál plniť významnú úlohu v rámci lisabonského cieľa zabezpečiť pre Európu zručnosti a kvalifikácie potrebné na úspech v globalizovanej, znalostnej ekonomike. Ak majú univerzitné študijné programy prekonať pretrvávajúci nesúlad medzi kvalifikáciou absolventov a potrebami trhu práce, mali by byť **štruktúrované tak, aby priamo zvyšovali zamestnateľnosť absolventov** a vo všeobecnosti poskytovali širšiu podporu zamestnancom. Univerzity by mali ponúkať inovačné osnovy, vzdelávacie metódy a prípravné/rekvalifikačné kurzy, ktoré rozvinú širšie zručnosti, pokiaľ ide o zamestnanie, ako aj viac špecifických zručností v rámci daného odboru. Stáže v podnikoch, zahrnuté v kreditnom systéme, by mali byť súčasťou osnov. Toto sa vzťahuje na všetky úrovne vzdelávania t. j. úvodné kurzy, bakalárske, magisterské a doktorandské štúdium. Zahŕňa to aj ponuku nediplomových kurzov pre dospelých napr. rekvalifikačné alebo prípravné kurzy pre študentov, ktorí neprešli tradičnou prípravou na vysokú školu. Tieto by sa mali rozšíriť aj mimo potrieb trhu práce na stimulovanie **podnikateľského ducha** medzi študentmi a výskumnými pracovníkmi.

Na doktorandskej úrovni to znamená, že kandidáti so zameraním na kariéru profesionálnych výskumných pracovníkov by mali okrem prípravy v oblasti techník výskumu získať zručnosti v oblasti riadenia výskumu a PDV, komunikácie, budovania sietí, podnikania a tímovej práce.

Vo všeobecnosti univerzity potrebujú priamo podchytiť výzvy a príležitosti, ktoré predstavuje **program celoživotného vzdelávania**. Celoživotné vzdelávanie predstavuje výzvu v tom zmysle, že vyžaduje, aby boli univerzity otvorenejšie ponuke kurzov pre študentov v neskorších fázach ich životného cyklu. Je príležitosťou pre univerzity, ktoré by inak riskovali pokles zápisu študentov prichádzajúcich priamo zo stredných škôl v nasledujúcich rokoch vzhľadom na blížiacu sa demografickú zmenu.

Celkovo možno zhrnúť, že zodpovednosť za integráciu absolventov na trhu práce majú okrem univerzít aj zamestnávatelia, profesionálne orgány a vlády. Úspech trhu práce by mal byť jedným z ukazovateľov (okrem iných) kvality výkonu univerzít a mal by byť zahrnutý, a ocenený v regulačných, finančných a hodnotiacich systémoch.

5. ZNÍŽENIE MEDZERY VO FINANCOVANÍ A ÚČINNEJŠIE FINANCOVANIE VZDELÁVANIA A VÝSKUMU

Vzhľadom na dôležitú úlohu univerzít v európskom výskume znamená investičný cieľ EÚ – 3 % HDP na výskum a vývoj do roku 2010 - vyššie investície do univerzitného výskumu[12]. Komisia už vo svojej výročnej správe o pokroku Lisabonskej stratégie[13] navrhuje, že EÚ by do desiatich rokov mala **vyčleniť aspoň 2 % HDP[14] (vzťahuje sa na verejné aj súkromné financie) pre sektor zmodernizovaného vyššieho vzdelávania**. Na základe štúdií

---

12 Pozri „Viac výskumu a inovácie – investícia do rastu a zamestnanosti : spoločný prístup“, KOM(2005) 488 z 12. októbra 2005.

13 KOM (2006) 30 konečné znenie, 25.1.2006.

14 Priemerné priame výdavky na univerzity v EÚ v roku 2002 predstavovali 1,1 % v porovnaní s úrovňou 2,6 % v Spojených štátoch. Menej ako polovica výdavkov na vzdelávanie v Spojených štátoch je financovaná verejnými zdrojmi (priame výdavky), zatiaľ čo vo väčšine členských štátov EÚ je to viac ako 75 % (a v niektorých takmer 100 %). Zdroj údajov: EUROSTAT.

uskutočnených OECD sa napríklad ukazuje, že peniaze investované do získania vysokoškolskej kvalifikácie majú vyššiu návratnosť ako skutočné úrokové sadzby[15].

Systémy podpory študentov väčšinou nepostačujú na zabezpečenie rovnocenného prístupu a šancí na úspech pre študentov z najnevýhodnejších sociálnych pomerov. Toto sa vzťahuje aj na slobodný prístup, ktorý nevyhnutne negarantuje sociálnu rovnosť. Z tohto dôvodu by všetky členské štáty mali kriticky **posúdiť súčasnú kombináciu poplatkov za štúdium a systémov podpory z hľadiska ich skutočnej efektívnosti a rovnosti**. Nie je možné dosiahnuť špičkové vzdelávanie a výskum, ak sociálno-ekonomický pôvod predstavuje prekážku v prístupe alebo v kariére výskumného pracovníka.

Univerzity by mali byť financované viac z hľadiska ich aktivít ako postavenia, a to **zameraním financovania skôr na relevantné výstupy ako na vstupy** a prispôsobením financovania rôznorodosti profilov inštitúcií[16]. Univerzity by mali prebrať väčšiu zodpovednosť za ich vlastnú dlhodobú finančnú udržateľnosť, najmä v oblasti výskumu: to znamená proaktívnu diverzifikáciu ich finančných portfólií v oblasti výskumu pomocou spolupráce s podnikmi (aj vo forme cezhraničného konzorcia), nadáciami a inými súkromnými zdrojmi.

Každá krajina by v oblasti vyššieho vzdelávania a univerzitného výskumu mala dosiahnuť správnu rovnováhu medzi základným financovaním, financovaním na základe požiadaviek trhu a financovaním na základe výsledkov (podloženým riadnym zabezpečením kvality). Financovanie na základe požiadaviek trhu by sa malo riadiť systémami hodnotenia inštitúcií a diverzifikovanými ukazovateľmi výkonu s jednoznačne definovanými cieľmi a ukazovateľmi, podloženými medzinárodným porovnaním vstupov a ekonomických a spoločenských výstupov.

6. POSILNENIE INTERDISCIPLINARITY A TRANSDISCIPLINARITY

Univerzity by mali byť schopné zmeniť nastavenie ich vzdelávacích a výskumných programov v záujme využitia príležitostí ponúkaných novým vývojom v existujúcich oblastiach a novovznikajúcimi smermi vedeckého bádania. To si vyžaduje menej **sa sústreďovať na vedecké odbory a viac na oblasti výskumu** (napr. zelená energia, nanotechnológia), užšie ich spájať s príslušnými alebo komplementárnymi oblasťami (vrátane humanitných smerov, sociálnych vied, podnikateľských a riadiacich zručností) a posilniť interakciu medzi študentmi, výskumnými pracovníkmi a výskumnými tímami pomocou intenzívnejšej mobility medzi jednotlivými odbormi, sektormi a výskumnými inštitúciami.

---

15 „Ekonómia vedomostí: prečo je vzdelanie základom úspechu Európy“ (Andreas Schleicher, 2006) http://www.lisboncouncil.net/files/download/Policy_Brief_Economics_of_Knowledge_FINAL.pdf

16 Univerzity, ktoré sú aktívne vo výskume by nemali byť hodnotené a financované na rovnakom základe ako ostatné univerzity, ktoré nie sú také aktívne vo výskume, ale na druhej strane sú lepšie v integrácii študentov zo znevýhodnených skupín alebo vo svojej aktivite ako hybnej sily miestneho priemyslu a služieb. Okrem miery ukončenia vzdelania, priemernej dĺžky štúdia a miery zamestnanosti absolventov by sa v súvislosti s univerzitami, ktoré sú aktívne v oblasti výskumu, mali brať do úvahy aj iné kritériá:výsledky výskumu, úspešné žiadosti o financovanie na základe požiadaviek trhu, publikácie, citácie, patenty a licencie, akademické ocenenia, priemyselné a/alebo medzinárodné partnerstvá a pod.

Toto všetko si vyžaduje nový inštitucionálny a organizačný prístup k riadeniu ľudských zdrojov, ku kritériám hodnotenia a financovania, k vzdelávaniu a osnovám a najmä k výskumu a odbornej príprave na výskum.

Dôsledky inter- a transdisciplinarity musia zvážiť a zohľadniť nielen univerzity a členské štáty, ale aj profesionálne orgány a finančné rady, ktoré sa stále vo veľkej väčšine riadia tradičnými, jednoodborovými hodnoteniami, štruktúrami a mechanizmami financovania.

7. AKTIVÁCIA POZNATKOV POMOCOU INTERAKCIE SO SPOLOČNOSŤOU

Spoločnosť sa čoraz viac zakladá na vedomostiach a vedomosti nahrádzajú fyzický zdroj ako hlavnú hybnú silu hospodárskeho rastu. Univerzity preto musia informovať o relevantnosti svojich aktivít, najmä tých, ktoré sa týkajú výskumu, a to **zdieľaním svojich poznatkov so spoločnosťou a posilnením dialógu so všetkými zainteresovanými stranami**. Komunikácia medzi vedeckými odborníkmi a pracovníkmi je veľmi potrebná, ale často chýba.

Vyžaduje si to oveľa jednoznačnejší záväzok univerzít, pokiaľ ide o príležitosti na celoživotné vzdelávanie, ale aj pokiaľ ide o rozšírenie komunikačnej stratégie zakladajúcej sa na konferenciách, otvorených dňoch, stážach, diskusných fórach, všeobecných štruktúrovaných dialógoch s absolventmi a občanmi a s miestnymi/regionálnymi aktérmi. Aj spolupráca s nižšími stupňami formálneho a neformálneho vzdelávania a s podnikmi (vrátane MSP a iných malých subjektov) bude v tejto súvislosti zohrávať úlohu.

Takáto interakcia s vonkajším svetom povedie k tomu, že činnosť univerzít vo všeobecnosti, a najmä ich vzdelávacie programy a programy odbornej prípravy a výskumu, budú relevantnejšie z pohľadu občanov a spoločnosti ako takej. Univerzitám to pomôže pri podpore ich rôznorodých aktivít a pri presviedčaní spoločnosti, vlád a súkromného sektora, že sa oplatí do nich investovať.

8. OCEŇOVANIE EXCELENTNOSTI NA NAJVYŠŠEJ ÚROVNI

Excelentnosť je logickým dôsledkom hospodárskej súťaže a dosahuje sa prevažne na úrovni fakulty/katedry – máloktoré univerzity dosahujú excelentnosť v širokej škále oblastí. **Zvýšená konkurencia**, spolu s väčšou mobilitou a ďalším sústreďovaním zdrojov, by mali umožniť univerzitám a ich partnerom v priemysle ponúkať otvorenejšie a náročnejšie pracovné prostredie najtalentovanejším študentom a výskumným pracovníkom, čím by sa stali pre Európanov aj neeurópanov atraktívnejšími miestami na prácu a štúdium. Univerzity by mali byť schopné **získavať najlepších akademických a výskumných pracovníkov**, ktorých by mali prijímať na základe pružných, otvorených a transparentných postupov, mali by vedúcim výskumníkom/tímovým lídrom zaručiť úplnú nezávislosť výskumu a zamestnancom poskytovať príťažlivé kariérne výhliadky[17].

Excelentnosť si tiež vyžaduje, aby členské štáty preskúmali príležitosti, ktoré poskytujú na magisterskej, doktorandskej a postdoktorandskej úrovni, vrátane kombinácie príslušných

[17] Postupy týkajúce sa výskumných pracovníkov by mali byť v súlade s odporúčaním Komisie K(2005) 576 o Európskej charte pre výskumných pracovníkov a Kódexe pre postup pri výbere výskumných pracovníkov.

odborov a zručností. Príležitosti pre absolventov doktorandského štúdia sú stále často zanedbávané alebo veľmi úzko špecializované. V tejto oblasti sú potrebné rozsiahle zmeny. Jednotlivé univerzity by mali identifikovať osobitné oblasti, v ktorých môžu dosiahnuť excelentnosť, a zamerať sa na ne.

V rámci Európy by mala byť excelentnosť na magisterskej a doktorandskej úrovni povzbudzovaná budovaním sietí medzi tými, ktoré spĺňajú kľúčové kritériá: kritické množstvo, trans- a interdisciplinarita, silná európska dimenzia, podpora verejných orgánov a priemyslu, identifikované a uznávané oblasti excelentnosti, poskytovanie príležitostí pre absolventov doktorandského štúdia, primerané zabezpečenie kvality a pod.

V tejto súvislosti obzvlášť posilnia súťaž o dosiahnutie excelentnosti dve iniciatívy: návrh zriadiť Európsky technologický inštitút a Európsku radu pre výskum[18].

9. ZVIDITEĽŇOVANIE A ZVYŠOVANIE PRÍŤAŽLIVOSTI OBLASTÍ EURÓPSKEHO VYŠŠIEHO VZDELÁVANIA A EURÓPSKEHO VÝSKUMU VO SVETE

Rozvoj rozsiahlej spolupráce, mobility a sietí medzi európskymi univerzitami za posledné desaťročia vytvoril vhodné podmienky na širšiu internacionalizáciu. Prevažná časť univerzít už má skúsenosť s multilaterálnymi konzorciami a mnohé ponúkajú kombinované štúdium alebo dvojdiplomové štúdium. Programy magisterského štúdia v rámci projektu Erasmus Mundus dokázali, že tieto iniciatívy, jedinečné v Európe, sú z globálneho hľadiska relevantné. **Pokračujúca globalizácia znamená, že oblasti európskeho vyššieho vzdelávania a európskeho výskumu sa musia úplne otvoriť svetu a stať sa aktérmi v svetovej konkurencii.**

Bude to však možné iba ak Európa vyvinie výraznú snahu o podporu kvality jej univerzít a o zvýšenie ich príťažlivosti a viditeľnosti vo svete.

Jednou z možností na európskej úrovni a na úrovni členských štátov by bolo vybudovanie štruktúrovanej medzinárodnej spolupráce, podporovanej potrebnými finančnými prostriedkami, s krajinami susediacimi s EÚ a s ostatnými krajinami prostredníctvom bilaterálnych a multilaterálnych dohôd. To tiež znamená, že členské štáty, konajúc v zmysle záväzku EÚ nepodporovať odliv mozgov, by mali otvoriť svoje systémy financovania neeurópanom a poskytovať príležitosti na výmeny zamestnancov jednotlivých univerzít, ako aj príležitosti pre neeurópskych výskumných pracovníkov a akademických zamestnancov na vykonávanie profesionálnej činnosti. „Migrácia mozgov“ by sa mala podporovať aj v súvislosti s európskymi študentmi, učiteľmi a výskumnými pracovníkmi, ktorí sa rozhodli stráviť časť svojho profesionálneho života mimo Európy[19]. Ľudia dočasne vyslaní do zahraničia sú pre vysielajúcu, ako aj pre hosťujúcu krajinu, prínosom, pretože predstavujú zdroj profesionálnych kontaktov v zahraničí a sú kontaktnými osobami na výmenu poznatkov. Na druhej strane to zvýši viditeľnosť Európy vo vzdelávaní a výskume a ako spoľahlivého partnera pri budovaní ľudského kapitálu v tretích krajinách.

---

18 KOM (2005) 441 konečné znenie, 21.9.2005.

19 Pozri pilotnú iniciatívu Európskych výskumných pracovníkov v zahraničí (ERA-Link): http://www.eurunion.org/legislat/ste/eralink.htm

Jedným zo základných cieľov je zjednodušenie a urýchlenie právnych a administratívnych postupov pre vstup študentov a výskumných pracovníkov z krajín mimo EÚ. Pokiaľ ide o prijímanie a pobyt výskumných pracovníkov z tretích krajín, tzv. balík „víz pre výskumných pracovníkov“, v roku 2005 bola prijatá jedna smernica a dve odporúčania o prijímaní štátnych príslušníkov tretích krajín s cieľom vykonávať vedecký výskum v Európskom spoločenstve[20] a tieto sa budú musieť v roku 2007 transponovať do vnútroštátnych zákonov.

Budovanie pozitívneho obrazu európskych univerzít vo svete si zároveň vyžaduje výraznú snahu o zabezpečenie jednoduchšieho uznávania európskych diplomov mimo Európy. Najskôr je však potrebné dosiahnuť úplné uznávanie v rámci EÚ samotnej; nedávno prijatá smernica o uznávaní odborných kvalifikácií tento proces už na odborné účely zjednodušila. **Stále je potrebná väčšia snaha, čo sa týka uznávania vysokoškolského vzdelania.** V rámci tejto snahy prispeje komplexný rámec kvalifikácií a porovnateľných systémov zabezpečenia kvality, na ktorom sa v súčasnosti pracuje[21]. Existencia väčšieho množstva „európskych“ kurzov, ponúkaných spoločne konzorciami univerzít a vedúcich k získaniu kombinovaných alebo dvojitých diplomov na magisterskej alebo doktorandskej úrovni, by tiež pomohli v budovaní pozitívneho obrazu Európy v očiach študentov, učiteľov a výskumných pracovníkov z krajín mimo EÚ.

...A ČO BY MOHLA A MALA UROBIŤ KOMISIA

Komisia nie je pri modernizácii univerzít priamym aktérom, ale môže zohrávať zásadnú úlohu prostredníctvom poskytovania politického stimulu a cieleného financovania na podporu reformy a modernizácie.

Komisia môže podporiť nový politický stimul pomocou koordinovanej interakcie s členskými štátmi za pomoci otvorenej metódy koordinácie, identifikovania a rozšírenia osvedčených postupov a podpory členských štátov v ich snahe o efektívnejšie univerzitné systémy. Najmä skupiny s „partnerským vzdelávaním“, zriadené na základe pracovného programu Vzdelávanie a odborná príprava 2010, ponúkajú účinný spôsob skúmania, ako by sa dalo riešiť výzvy, ktorým čelia univerzity v EÚ. Poskytnutím fóra na výmenu osvedčených postupov a identifikáciu inovačných riešení môže tento nástroj na úrovni EÚ ponúknuť skutočnú pridanú hodnotu.[22] Komisia môže tiež uľahčiť dialóg medzi univerzitami, sociálnymi partnermi a zamestnávateľmi s cieľom podpory štruktúrovaných partnerstiev s obchodnou komunitou.

Komisia môže tiež poskytnúť financie, čo môže mať výrazný vplyv na kvalitu a výkon univerzít. Toto zahŕňa stimuly pomoci univerzitám pri dosahovaní cieľov vytýčených v tomto oznámení. Tieto mechanizmy nezahŕňajú len nové programy na roky 2007 − 2013 (Siedmy

---

20 Tieto tri nástroje boli uverejnené 3. novembra 2005 v úradnom vestníku Ú. v. EÚ L 289, 3.11.2005. Obidve odporúčania okamžite nadobudli účinnosť, zatiaľ čo členské štáty majú dva roky (t. j. do novembra 2007) na implementovanie uvedenej smernice, ako aj smernice Rady 2004/114/ES z 13. decembra 2004 *(Ú. v. EÚ L 375, 23.12.2004)*.

21 Napríklad prostredníctvom nedávno prijatého odporúčania Európskeho parlamentu a Rady o zabezpečení kvality vo vyššom vzdelávaní (Ú. v. EÚ L 64, 4.3.2006) a prostredníctvom konzultácií o európskom kvalifikačnom rámci.

22 Zvyšovanie riadiaceho potenciálu v rámci univerzít, uvedené v oddiele 2, by mohlo byť vhodným príkladom.

rámcový program EÚ pre výskum a vývoj, program celoživotného vzdelávania, program pre konkurencieschopnosť a inováciu), ale aj štrukturálne fondy a pôžičky EIB[23].

Zo štrukturálnych fondov sa môže zabezpečiť financovanie zlepšenia vybavenia a zdrojov univerzít, posilnenie partnerstiev medzi akademickou a obchodnou komunitou a podpora výskumu a inovácií relevantných v rámci cieľov hospodárskeho rozvoja regiónov a členských štátov. Systém decentralizovaného riadenia štrukturálnych fondov umožňuje zohľadniť regionálne osobitosti. Členské štáty, regionálne orgány a univerzity by mali využiť tieto príležitosti v plnej miere, ak chcú zlepšiť synergiu medzi vzdelávaním, výskumom a inováciou, najmä v hospodársky menej vyvinutých regiónoch a členských štátoch EÚ.

Štruktúra riadenia navrhovaného Európskeho technologického inštitútu, ktorá odráža hlavné myšlienky tohto oznámenia, bude zahŕňať excelentnosť, interdisciplinaritu, budovanie sietí medzi centrami a medzi vysokými školami a podnikmi. Takže okrem uvedeného priameho príspevku na posilnenie európskeho vedeckého vzdelávania, výskumu a inovácií, bude Komisia konať ako vlajková loď poukazujúca na hodnotu modernizovaného prístupu, spôsobu riadenia a partnerstiev s podnikmi.

ZÁVERY

Univerzity sú kľúčovými aktérmi v budúcnosti Európy a v úspešnej premene na znalostnú ekonomiku a spoločnosť. Tento významný sektor hospodárstva a spoločnosti však potrebuje hlbokú reštrukturalizáciu a modernizáciu, ak Európa nechce zaostávať v globálnej konkurencii v oblasti vzdelávania, výskumu a inovácií.

Implementácia tejto nevyhnutnej reštrukturalizácie a modernizácie si vyžaduje koordinovanú činnosť všetkých zainteresovaných strán:

- Členské štáty pri implementácii Integrovaných usmernení pre rast a zamestnanosť[24] a svojich národných reformných programov musia prijať nevyhnutné opatrenia, pokiaľ ide o univerzity, vrátane takých aspektov ako je riadenie, poskytnutie skutočnej autonómie a zodpovednosti pre univerzity, inovačná kapacita, prístup k vyššiemu vzdelávaniu a prispôsobenie vyšších vzdelávacích systémov novým kompetenčným požiadavkám.

- Na druhej strane univerzity musia prijať strategické rozhodnutia a vykonať vnútorné reformy na zvýšenie ich finančného základu, posilnenie ich oblastí excelentnosti a rozvoj svojej konkurenčnej pozície; štruktúrované partnerstvá s obchodnou komunitou a inými potenciálnymi partnermi budú nevyhnutným predpokladom týchto transformácií.

- Komisia môže prispieť prostredníctvom implementácie lisabonského programu Spoločenstva[25] a prostredníctvom dialógu o politike a vzájomného vzdelávania, najmä v rámci pracovného programu Vzdelávanie a odborná príprava 2010 a prostredníctvom finančnej podpory členských štátov a univerzít v ich modernizačnej činnosti.

---

23 Podpora uvedená v tomto oddiele je podmienená prijatím programu a iných príslušných právnych predpisov.

24 Najmä usmernenia č. 7 (výskum a vývoj), č. 8 (inovácie), č. 23 (investície do ľudských zdrojov) a č. 24 (prispôsobenie novým kompetenčným požiadavkám).

25 KOM(2005) 330 konečné znenie, 20.7.2005.

Komisia vyzýva Radu a Európsky parlament, aby sa jednoznačne vyjadrili k záväzku EÚ dosiahnuť nevyhnutnú reštrukturalizáciu a modernizáciu univerzít a vyzvali všetky zainteresované strany, aby okamžite podnikli nevyhnutné kroky na uskutočnenie tohto programu.

Príloha 1

Štatistické tabuľky

Tabuľka 1:

Medzery vo financovaní investícií do výskumu v roku 2003 (vzťahuje sa na výskum uskutočnený všetkými stranami, vrátane univerzít):

	EÚ-25	USA	Japonsko
Intenzita výskumu a vývoja, vyjadrené v percentuálnom podiele z HDP	**1,92**	**2,59**	**3,15**

Zdroj: Odhady GR pre výskum (RTD) a GR pre vzdelávanie a kultúru (EAC), založené na údajoch EUROSTATU.

Tabuľka 2:

Hrubé miery zápisu na vysoké školy v roku 2003 (vzťahuje sa na všetkých študentov bez ohľadu na vek, vyjadrené v percentuálnom podiele z populácie v študentskom veku) :

	EÚ-25	USA	Japonsko
Všetci študenti, vyjadrené v percentuálnom podiele z populácie vo vekovej skupine 20-24 rokov	**57 %**	**81 %**	**50 %**

Zdroj: EUROSTAT

Tabuľka 3:

Miery zápisu dospelých na vysoké školy v roku 2003:

	EÚ-25	USA	Japonsko
Percentuálny podiel populácie vo veku 30-39 rokov vo vyššom vzdelávaní	vek 30-34: **4,1 %** vek 35-39: **1,8 %**	vek 30-34: **7,0 %** vek 35-39: **4,9 %**	**:** **:**

Zdroj: EUROSTAT

Tabuľka 4:

Výkon a zamestnanosť výskumných pracovníkov v roku 2003:

		EÚ-25	USA	Japonsko
Novozískané tituly PhD	Všetky odbory	**88 100***	**46 000**	**14 500**
	Matematika, veda a technika	**37 000**	**16 200**	**5 500**
Zamestnanosť výskumných pracovníkov (prepočítané na plný úväzok)	Spolu	**1 167 000**	**1 335 000**[26]	**675 000**
	Počet výskumných pracovníkov na 1000 osôb v rámci pracovnej sily	**5,5**	**9,1**[27]	**10,1**

Zdroj: EUROSTAT a OECD

Poznámka: údaje týkajúce sa Grécka chýbajú.

Tabuľka 5:

Svetový podiel na celkových trojnásobných patentových rodinách (patenty, o ktoré simultánne požiadali EÚ, USA a Japonsko) v roku 2000, vyjadrené ako percentuálny podiel:

	EÚ-25	USA	Japonsko
Podiel na celkových trojnásobných patentových rodinách	**31,5**	**34,3**	**26,9**

[26] Odhad OECD za rok 2002.
[27] Údaj za rok 2002.

Zdroj: GR pre výskum (RTD), Základné údaje 2005

Tabuľka 6: Miery nezamestnanosti absolventov v roku 2003:

	EÚ-25	USA	Japonsko
Miera nezamestnanosti populácie vo veku 20-24 rokov s ukončených vysokoškolským vzdelaním	**12,3**	**1,6**	**:**
Miera nezamestnanosti populácie vo veku 25-29 rokov s ukončených vysokoškolským vzdelaním	**8,5**	**2,6**	**:**

Zdroj: EUROSTAT a OECD

Tabuľka 7:

Zahraniční študenti (na základe štátnej príslušnosti), vyjadrené ako percentuálny podiel študentov na vyššom vzdelávaní v roku 2003:

	Austrália	Švajčiarsko	Nový Zéland	EÚ-25	Nórsko	USA	Japonsko	Rusko	Kórea
Zahraniční študenti, vyjadrené ako percentuálny podiel všetkých študenov na vyššom vzdelávaní	**18,7**	**17,7**	**13,5**	**6,2**	**5,2**	**3,5**	**2,2**	**0,8**	**0,2**

Zdroj: EUROSTAT a OECD

Príloha 2

Poďakovanie

Pri príprave tohto dokumentu Komisia konzultovala *ad personam* s týmito odborníkmi:

Vladimir Báleš (Slovenská technická univerzita, Bratislava)

Olivier Blanchard (Massachusetts Institute of Technology, USA);

Ivor Crewe (Essex University, UK);

Federico Mayor Zaragoza (Fundación Cultura de Paz, Madrid);

Linda Nielsen (Kodaňská univerzita);

Mario Monti (Univerzita Bocconi, Miláno);

Jan Sokol (Karlova univerzita, Praha);

Georg Winckler (Viedenská univerzita).

Vo svojich pripomienkach zohľadnili osobný názor, a zodpovednosť za tento dokument nesie výlučne Európska komisia.

Komisia by sa chcela poďakovať členom *Fóra pre univerzitný výskum* za ich príspevky v rámci diskusie o témach uvedených v tomto oznámení.

http://europa.eu.int/comm/research/conferences/2004/univ/pdf/enhancing_europeresearchbase_en.pdf